

не може да намери утеха и забрава в страданието — той страда „и в доброто ясно“, и „в тъмен грях“.

IV строфа въвежда отново мотива на търсенето, който обаче е съчетан с мотива на страданието:

*И търся. И в страдание живот се изхаби,
да търся — все страданието може би.*

Анафората „И търся. И в страдание. . .“ — „да търся — все в страданието може би“ подчертава диалектичката връзка между двете водещи начала в живота на лирическия герой. Той търси щастие, красота, справедливост и страда, защото не ги намира. Въпреки това продължава да търси и все така да не намира — от това страданието му продължава да нараства. Разочарованието, острата болка от неудовлетвореността и самотността намират най-силен израз във внезапния психологически обрат в съзнанието на лирическия герой, намерил израз в последната строфа — у него вече е настъпило разколебаване в смисъла на търсенето. Той допуска, че може би се върти в един страшен омагьосан кръг, че може би е обречен да търси и да намира единствено своето страдание.

Двата мотива „аз страдам“ — „аз търся“ имплицитно присъствуват в цялата творба и я обрамвяват: аз страдам — аз страдам — аз вечно диря — аз страдам — аз страдам — аз търся.

Като цяло творбата на Яворов се отличава с по-голяма дълбочина и философска аналитичност в сравнение с Дебеляновата. Както едното, така и другото стихотворение са изградени на субективистична основа. И двете са поетичен израз на самотното страдание на самотната личност, отдалечена от обективния свят и затворена в камерното битие на своя вътрешен свят. Това самовглъбяване довежда до хипертрофия на личното страдание и чувството за обезвереност, макар и породени от обективни причини. При Дебелянов обаче кръгът на субективното е по-стеснен: той говори само за себе си, той страда и се самопрезира поради неспособността да се бори и промени живота си. Лирическият герой на Яворов е също самотен и също страда от неудовлетвореност, но той търси и не престава да търси, въпреки че е раздвоен, даже вътрешно разколебан в смисъла на това, което търси. По този начин Яворов не само прави поетически разрез на вътрешния свят на лирическия си герой, но и представя едно философско виждане за смисъла на човешкия живот, макар и пречупено през неговата индивидуалистична природа и неустойчива психика, макар и повлияно от декадентски настроения: и в бездната на най-разяждащото страдание човекът не престава да се стреми към някаква опорна точка в живота си, колкото недостижима и химерична да изглежда тя.

* * *

По отношение на фонетичното изграждане на двете творби също са налице интересни наблюдения. Фонетичното изграждане на стиха е, макар и в най-общ смисъл, семантично обусловено. И в двете стихотворения съществува връзка на образите и настроенията със звуковото нюансиране. Прави впечатление честото въвеждане на гласен звук „а“, който създава асоциация за тихо стенание и съответства на тъжната изповедност. Цитираме примери, които показват употребата на гласната „а“ в двете творби:

В „Победен“: *аз пак съм сам и пак ридай. . .*

В I строфа на стихотворението думите в краесловна позиция притежават гласен звук „а“ под ударение, който в същност представя основата на изграждането на римата: *ридай, жал, край, идеал*. Изключение в това отношение правят третият и шестият стих. В тези два стиха контрастът между ударен гласен

звук „а“ и ударен гласен звук „у“, който изгражда римата и се съдържа в ключови в семантично отношение думи, има отграничителна функция по отношение на ключовите римувани думи: радости неvkусени — блянове покрусени

В „Аз страдам“:

I строфа:

кога летя, когато падам,
аз страдам.

Римуваните думи в краесловна позиция съдържат ударен гласен звук „а“ (труда, студа, падам, страдам), като изключение правят вторият и третият стих, където основата на римата е гласен звук „о“: покая-зняя.

В III строфа:

И страдам. Аз презрях
Радостите на живота. Страдам
в доброто ясно — в тъмен грях
когато падам,
аз страдам.

Цитираните стихове от III строфа показват друга особеност на звуковото изграждане в творбата: търсено е противопоставянето на гласния звук „а“ спрямо други гласни звукове [о — а(я), ъ — а(я)], с което се създава звуково движение и вокална релефност на стиха, както се и подчертават водещите в семантично отношение думи.

В I строфа:

и в саморазяждането на покая—
на битието в зная
на извънсветовни блянове в студа.

(Тук отново се наблюдава противопоставянето о — я, ъ — я(а).)

В „Победен“ е налице подобна тенденция:

Подирил ясни висини (и — я — и)
в блата разтленни паднах аз (а — е, а — а)

Посочените примери показват, че въпреки значителните различия в изграждането на образната система и на концептуално-експресивното начало в двете стихотворения съществува твърде голямо сходство във фонетичния строеж и в тенденциите към използване на неговите възможности за допълнително семантично оцветяване на творбите.

Специфичността в интерпретацията на мотива на самотността и обезвереността от всеки един от двамата поети обуславя и различието в използването на ритмичната схема и римата. Известно е, че в това отношение Дебелянов се придържа към класическите ритмични схеми, докато Яворов въвежда силно движение в стиха и понякога — последователна разпокъсаност — особености, които съответствуват на необуздаността и вътрешната му динамичност.

„Победен“ на Дебелянов е написано в секстини. Силата на преживяването в самотата и страданието, колкото и да е омекотено то от лиричния нюанс и камерната затвореност, е наложила съвсем естествено известно нарушение в строфа — въведен е логаетически стих (3-и и 6-и стих са написани в тристъпен ямб, а останалите — в четиръстъпен). Ямбичната стъпка съответствува на изповедния характер на творбата.

Ямбична стъпка, разгърната в секстини, въвежда и Яворов. При него обаче логаетическият стих има много голяма роля. Редуват се стихове с различна дължина: седемстъпен, петстъпен, тристъпен, двустъпен ямб и т. н. Логаетите се

разгръщат не само по линията на различна дължина на размера, но и по линията на въвеждане на различни размери. Така 3-и стих от II строфа и 2-ри стих на III строфа са изградени в хореична стъпка. В някои случаи (като 1-ви и 2-ри стих на I строфа) акцентната последователност в метричната схема намалява, броят на пирихиите е силно увеличен. Често се срещат анжамбмани. Немалка роля в стиха имат и синтактично обусловените паузи.

В двете творби римата е тясно свързана с идейно-концептуалния заряд. В „Победен“ римната схема *абв* — *абв* е изградена върху думи с ключово значение. Прави впечатление, че във всички стихове римата е мъжка. Изключение правят 3-и и 6-и стих, където тя е дактилна. В тези именно стихове римата е носител на най-голяма смислова концентрираност. Думите, които я изграждат, образуват основата на семантичното ядро в стихотворението: радости *невкусени* — блянове *покрусени*; поражение — *себепрезрение*. За открояването на тези думи допринася и дактилният завършек на 3-и и 6-и стих.

В „Аз страдам“ се съчетават обхватна, съседна, кръстосана, мъжка и женска рима. И тук ключовите думи са в краесловна, римувана позиция. Най-голяма смислова натовареност притежава съседната рима *падам* — *страдам*, която преминава през цялата творба и очертава семантичната нишка:

кога летя, когато *падам*,
аз *страдам*.

.....
И *страдам*. Аз презрях
радостите на живота. *Страдам*
в доброто ясно — в тъмен грях
когато *падам*,
аз *страдам*.

Съседната рима във II строфа е омонимна. Различното значение на еднакво звучащите думи създава нов нюанс във възприемането на третата ключова дума — *диря*. Чрез омонимната рима тя се успоредява в съзнанието ни с предходния стих, който условно изразява противоречието и динамичността на търсенето:

И винаги напред, и всякога *падира* . . .
Аз вечно *диря*.

Двете творби показват очевидно сходство в подчертаното внимание към римата и значението на римуваните думи в стиха. Същевременно обаче те показват различно отношение към ролята на стиховия строеж в разгръщането на емоционалния и концептуалния заряд. Посочихме вече, че Дебелянов предпочита спокойния стих и лирическият, минорен нюанс в изразяване на емоционалното преживяване. В противовес Яворов показва усет към динамично, мощно мажорно отприщване на емоциите, което обуславя и задъханата нахъсаност на неговия стих.

Изследването, което направихме на тези две стихотворения, имаше задачата да проследи как двама поети с различна индивидуалност, но от една епоха, претърпели едно и също влияние, но в различна степен и с различни индивидуални трансформации на това влияние, интерпретират един мотив (доколкото, разбира се, тези изводи могат да бъдат направени от съпоставянето само на две стихотворения). Творбата на Яворов е много по-силна, по-дълбока и философски осмислена в сравнение с тази на Дебелянов. Същевременно обаче тя е по-абстрактна (поради подчертаната условност на образите), по-космична, с изразен нюанс на хаотичност. Изградена е с по-голяма маниерност по отношение на изграждането на образната система и на стиха. Стихотворението на Дебелянов не притежава нито такава разтърсваща сила, нито философска дълбочина. То е по-интимно, по-съкровено, по-непосредно. Простотата, с която е изградено, говори за по-голяма независимост от влиянието на символизма.

РЕАЛИЗАЦИЯ НА МОТИВА „САМОТНО СТРАДАНИЕ“ В ДВЕ СТИХОТВОРЕНИЯ

(„Аз страдам“ от П. К. Яворов и „Победен“ от Д. Дебелянов)

Илиана Монова

В края на XIX и началото на XX в. общественно-политическата обстановка в България създава условия за възприемане на символизма от много наши поети. Въпреки че на Запад това направление е вече в своя залез, у нас през това време то завоюва голямо влияние. Поетите от тази епоха го възприемат по различен начин и в различна степен следват неговите канони в зависимост от своята индивидуалност, психическа нагласа, светоотношение, духовен заряд. Характерни образи в творчеството им стават смъртта, нощта, зимата, градините, гроздът, а водещи мотиви — бездомността, самотността, отчаянието, обезвереността и др.

Обект на нашето изследване са две творби на поети, претърпели влиянието на символизма — П. К. Яворов и Димчо Дебелянов. Яворов е известен като духовен баща на това направление у нас — той поставя началото с програмното стихотворение „Песен на песента ми“. През втория период от творчеството си (в стихосбирката „Безсъници“) Яворов е изцяло повлиян от символизма. Много от мотивите и образите на това направление възприема и Дебелянов, като ги пречупва през лирическата си натура. Не трябва обаче да се забравя, че нито единият, нито другият са го възприемали външно, като модна тенденция на епохата. Символизмът с някои от характерните си постановки и настроения е съответствувал твърде много на техния вътрешен свят и на общата основа, която е имала тяхната реакция към действителността. А тази основа е: всеобщо разочарование от краха на революционните идеали след Освобождението и породеното от това разочарование самовглъбяване на поетите, придвижването на съзнанието им от социалното, общественото към личното, субективното начало, към микросвета на отделната личност. Както Яворов, така и Дебелянов в много свои писма споделят дълбоката си покруса и отблъскване от следосвобожденската действителност. Със засилването на разочарованието все повече се е засилвал и духовният им максимализъм и непримиримост. В едно свое писмо до приятеля си Пейо Гарвалов Яворов пише: „Тук всичко е заспало и — нито надежда от сън мъртвешки да можеш свестен човек разбуди!... Всичко, шо е около ми, е тъй малодушно, тъй подло, тъй дребнаво, че човек неволно намразва живота си, неволно ръката се подига към челото и настойчиво някак си иска да прекъса нишката на този безцелен, омерзителен живот.“¹

¹ П. К. Яворов. Събрани съчинения в 5 тома, Т. 5. С., 1959—1960, с. 320.

От своя страна Дебелянов споделя в едно от писмата си до Николай Лилиев: „Родихме се във времена, които са или велики, или безподобно подли. Сам не зная от какво страдаме — от слабост ли, от ненужна сила ли — изобщо аз нищо не разбирам тези дни. . . . Аз все повече и повече губя яснота на съзнанието, налитам ме срамни настроения и нелепи желания, често пъти ми се струва, че всичко съм забравил, че не зная кой съм, с кои хора съм, и мисълта, че може би аз отдавна съм престанал да живея, че сегашният ми живот е едно бледо повторение на нещо минало, имало някога смисъл, мъчително ме гнети.²

Тези наслуки цитирани изказвания красноречиво обрисуват психическото състояние и на двамата — тяхното мъчително лутане и разкъсваща неудовлетвореност от това, което животът им предлага, от неспособността да реализират своите стремежи и пориви. И двамата са се чувствували самотни в една действителност, която ги е потискала с жестокостта и сивотата си и непрекъснато е рушала идеалите. Към тези до голяма степен обективно обусловени причини за насочване към някои страни на символизма се прибавят и индивидуалните субективни предпоставки и особености на характера. Много от съвременниците на Яворов споменават за неговата меланхоличност, странност, изострена чувствителност и затвореност. Самият поет в писмо до Пейо Гарвалов така определя себе си: „Две душевни състояния познавам аз: или най-мрачна меланхолия, или един особен род припадъци, които и докторите не могат да назоват. Спокоен ден, минути на честито самодоволство, това са *terra incognita* за мен. Всички се учудват на странността на някои мои постъпки, всички ме укоряват за неприличността на някои мои постъпки: но те не ме разбират, не могат да ме разберат, па и не искат да ме разберат. . . .“³ Меланхолията и изключителната склонност към самовглъбяване у Яворов са съчетани с една засилваща се с времето и обусловена от реалността вътрешна противоречивост. Силното желание да допринесе за прелом в действителността, за осъществяване на революционните идеали е насочило поета към редиците на социалистите и към революционна дейност в подготовката на Илинденското въстание. От друга страна, меланхолията и честите депресивни състояния са пречели на последователността на неговото дело, рушали са твърдостта му. Затова и разгромът на въстанието в 1903 г. става причина за тежка душевна криза, която довежда до цялостното скъсване на поета с обществените борби и до приемането на декадентството и символизма. Силната вътрешна динамичност, експанзивност и противоречивост намират израз в творчеството на Яворов — творбите му (предимно символичните) са изпълнени с изострен драматизъм, със зашеметяваща космичност, с халюцинации и апокалиптични картини, пропити обаче с едно искрено, дълбоко вътрешно страдание.

Противоречивостта е характерна и за Дебелянов, но тя не е така изострена и няма драматичен характер, както при Яворов. Дебелянов в противовес на Яворов е една мека, лирична натура. Той е лъчезарен, отворен към хората, изпълнен с обаяние и очарователна непосредност. Неговата противоречивост е породена от сблъсъка между силния му порив към красотата и хармонията и измъчващото го от чувство, че тяхното постигане е невъзможно в заобикалящия го свят. Но Дебелянов е съзерцателна личност, чужд е на революционните идеали, обществените борби не го привличат. Той копнее за един красив и свършен свят, който среща само в мечтите и сънищата си или в спомена за идеализираното от него детство. Затова романтичната мечта и споменът заемат голямо място в поезията му. Теодор Траянов в спомените си точно определя характерните черти на личността Дебелянов и особеностите на психологическата му конструкция: „Димчо Дебе-

² Д. Дебелянов. Съчинения в 2 тома. Т. 2. С., 1969, с. 79.

³ П. К. Яворов. Цит. съч. Т. 5, с. 322.

лянов беше една раздвоена натура и цялото му творчество е борба за достигането на една цялостност, на една душевна съзвучност. . . Димчо беше една стихийна, но не и боева натура. Багрите на градския живот бяха разяли на много места благородния метал на чистите патриархални настроения в душата му. Там е и изворот на неговата непрестанно пееща скръб.⁴

От казаното дотук става ясно, че Дебелянов и Яворов, колкото и да са различни като личности и творци, имат обща психологическа нагласа, създадена от нормите на епохата, на която са съвременници. Тази психологическа нагласа естествено ги насочва към символизма. Яворов, както вече посочихме, се подава на влиянието му почти изцяло, докато Дебелянов възприема от него отделни мотиви, образи и похвати, които съответствуват на емоционалното му преживяване. Особено характерни за него са камерността и меката лиричност.

В стихотворенията, които са обект на нашето внимание, ще се опитаме да проследим как един от характерните за символизма мотиви — мотивът, който условно можем да наречем „самотност“, „самотно страдание и обезвереност“, намира различна интерпретация от двама поети-съвременници и как нашият мус с различен концептуален заряд, с различен емоционален нюанс зависи от индивидуалността на личността и на твореца. Тъй като ще разгледаме двете творби в паралел, за да установим сходствата и различията в идейно-концептуално отношение, в настроението, образната система, фонетичното изграждане и стиховото изграждане, намираме за уместно да ги цитираме изцяло.

„АЗ СТРАДАМ“

Аз страдам. И в самозабвениято на труда,
и в саморазяждането на покоя —
на битието в зноя,
на извънсветовни блянове в студа —
кога летя, когато падам,
аз страдам.

Издигам ли се — дигам се, под мен
по-страшна бездната да зине;
литна ли стремглав надолу устремен,
душа копней на светло да почине.
И винаги напред, и всякога надиря . . .
Аз вечно диря.

И страдам. Аз презрях
радостите на живота. Страдам
в доброто ясно — в тъмен грях
когато падам,
аз страдам.

И търся. И в страдание живот се изхаби.
да търся — все страданието, може би.

„ПОБЕДЕН“

Аз пак съм сам и пак ридай
в сърце нестихналата жал
по радости некусени,
по недостигнат роден край,
в калта захвърлен идеал
и блянове покрусени.

Подирял ясни висини,
в блата разтленни паднах аз
след горко поражение
и ето кретат слаби дни —
и в всеки техен лъх и час
звучи себепрезрение.

⁴ Владимир Русалиев, Бездомник в нощта, с. 105—106.

В основата и на двете творби лежи противоречието между възвишен идеал и реалност, чувството за разочарование и самотност. Тези най-общии тенденции обаче са реализирани по различен начин. При Яворов се наблюдава остър вътрешен драматизъм. В творбата му доминира непримиримост с разочарованието и самотата, пулсира остра, нестихваща болка, съчетана с едно безкрайно и мъчително лутане, което довежда до постоянното чувство на неудовлетвореност и безспокойство — състояния, които, както вече споменахме, са присъщи на Яворов. Неудовлетвореност изразява и стихотворението на Дебелянов, но тя е туширана, омекотена, приела отражението на поетическия му темперамент. Стихотворението е пропито с тиха тъга, с безкрайно страдание, което граничи със скръбно примирение и безсилие. Докато Яворов подчертава, че не престава да търси и да страда (като лийтмотив в творбата звучат ключовите изрази „аз страдам“ — „аз вечно диря“ — „аз търся“), неслучайно стихотворението е композирано в сегашно време, при Дебелянов периодът на търсене и лутане е като че отминал и той изправя пред нас настоящето си, което се изразява в примирение, огорчение, себепрезрение. За да изрази ясно настроението си, той използва противопоставянето между сегашно и минало време. Самото заглавие на стихотворението вече подготвя, че лирическият герой е изцяло обсебен от примирението и обезвереността. Тези състояния често са спохождали и самия поет. Творбата е резултат от неговите лични душевни конфликти, от измъчващото го чувство на самотност и безпомощност. В противовес лирическият герой на Яворов не се отказва от търсенето в живота, макар да съзнава, че е изхабил живота си в страданието и че търси може би именно страданието. Той страда чрез непримиримостта на търсенето.

Стихотворението „Победен“ започва с едно налагащо се повторение, което насочва вниманието към постоянното състояние на лирическият герой — самотата:

Аз пак съм сам и пак ридай
в сърце нестихналата жал . . .

Впечатлението за самотност се подчертава и от силното открояване на по-вариращата се дума „пак . . . пак“, която единствена в първи стих носи ударение в системата на ямбичната стъпка. Още във втория стих на първата строфа („в сърце нестихналата жал“) се оформя на преден план не острата конфликтност, драматизъм или непримиримост, а именно една жал, която, макар и нестихнала, вече индиректно, чрез семантиката си подсказва настъпващото примирение. (В семантичното ядро на тази дума се крие усещането за тихо страдание. За речника на Яворов тя не е характерна.) Следващите четири стиха от първата строфа обясняват причината за страданието на лирическият герой. Неговата жал е:

по радости невкусени,
по недостигнат роден край,
в калта захвърлен идеал
и блянове покрусени.

Отнети са най-скъпите неща: радостите, родният край, идеалът, бляновете. Последователното изреждане на всички тези разочарования има високо изразителна функция и звучи като изливане в един дъх на една голяма болка. Експресивността се повишава от специфичното построяване на тези четири стиха. Те са построени така, че семантичният акцент остава винаги върху епитета, чието предназначение е да разколебае реалността на идеала. В първия и четвъртия стих от цитираното четиристишие определението се намира зад определяемото: най-напред е посочен идеалът, а след това — фактът, че той е разрушен:

по радости невкусени,
.....
.....
и блянове покрусени.

Във втория и третия стих от четиристишието определението (причастieto) е в предпоставна позиция спрямо определяемото:

.....
по недостигнат роден край,
в калта захвърлен идеал
.....

По този начин между 1—2-ри 2—3-и стих се създава градиращо напрежение, непрекъснато нарастване на болката, породено от епаналептичното повторение на думи, изразяващи разколебаването на идеала и започващи с отрицателната частица *не* (епаналепсисът е въведен не по линията на повтаряне на една и съща дума в края на първия и началото на втория стих, а чрез употреба на думи с отрицателно значение и започващи с частицата *не*). Същия ефект има анафоричното повторение на думите, които образуват негативната „половина“ във 2—3-и стих, както и създадената по подобен начин анепифора в 3—4-и стих. За повече прегледност ще изолираме мислено само думите, образувачи негативната „половина“ в стиха:

.....	невкусени	>	епаналепсис	(семантичен)
недостигнат	.....	>	анафора	(семантична)
в калта захвърлен	.....	>	анепифора	(семантична)
.....	покрусени			

Втората строфа на творбата в първата си половина (1—3-и стих) обобщава разгрома на мечтите чрез съчетаването на условната алегоричност на образите с антитетичността:

подирил ясни висини
в блата разтленни паднах аз
след горко поражение.

Контрастът е в семантиката на условните образи „ясни висини — блага разтленни“. Разгромът на мечтите е представен като състоял се вече в миналото („в блата разтленни паднах аз“). В следващите три стиха от строфата вниманието отново се прехвърля към настоящето и към мотива, започнат в първия стих на първата строфа. Характеристиката на психологическото състояние в настоящия момент е доразвита:

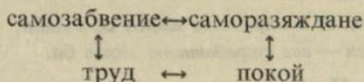
и ето кретат слаби дни —
и в всеки техен лъх и час
звучи себепрезрение.

В това тристишие намират най-силен израз разочарованието и породените от него обезверяване, примирение и самопрезрение на лирическият герой затова, че не е устоял, че се е оставил да бъде победен от съдбата си. Емоционалното оцветяване и концептуалната дълбочина на образите придава присъствието на глагола „кретам“, както и римуването на двете ключови думи „поражение — самопрезрение“. Първата от тях обяснява втората: лирическият герой се самопрезира, защото е претърпял поражение, защото е победен.

Докато за стихотворението на Дебелянов са характерни простотата и непретенциозността (условни образи в него са само „ясни висини“ — „блата разтленни“), „Аз страдам“ на Яворов показва един до голяма степен условен начин на изобразяване. Творбата е изградена с помощта на силни, остри антитези, поставени на фона на повтарящи се лайтмотив „аз страдам“, „аз диря“. Първата строфа след изпълнената с откровеност декларативна реплика „аз страдам“ се разгръща задыхано, напрегнато, в една градираща кулминация, която в последния стих

рязко спада до изходната позиция: „аз страдам“. Противопоставянето „самозабвението на труда“ — „саморазяждането на покоя“ е двустранно. От една страна, съществува противопоставяне между двете съответстващи части на двата метафорични изрази:

Това противопоставяне е съчетано с анафоричност, която подчертава смисловото различие: *самозабвение* — *саморазяждане*.

От друга страна, е налице съчетаването на две различни в семантично отношение думи вътре в самите метафорични образи:

забвение + труд
разяждане + покой

(Самата семантика на съществителното „труд“ предполага динамика, движение, активност, които са противоположни на забвението, пораждащо асоциации и за покой. Семантиката на „разяждане“ предполага напрежение, неспокойствие и по този начин се противопоставя на семантиката на „покой“.)

Във втората строфа алегоричната картина на непрекъснатото търсене се разгръща изцяло. Тя изразява вътрешна конфликтност и неудовлетвореност. Лирическият герой се издига високо и мисли за бездната; той пада в бездната и копнее за светлината; стреми се напред и гледа назад. Тук, както и в първата строфа антитетичните образи имат силно изразен пространствен характер:

I строфа:

на битието в зноя
на извънсветовни блянове в студа —
кога летя, когато падам . . .

II строфа:

Издигам ли се — дигам се, под мен
по-страшно бездната да зине,
литна ли стремглав надоле устремен,
душа копней на светло да погине.

Непрекъснатите, почти космически издигания и падения на лирическият герой са алегоричен израз на болезнените му душевни терзания. Пространствен елемент се наблюдава и в Дебеляновата творба: „Подирил ясни висини, в блата разтленни паднах аз“, със същото значение, но този образ е единствен в творбата, докато стихотворението на Яворов е изградено на основата на пространствените антитези, които му придават драматизъм и налагаща се експресивност.

Като обобщение на втората строфа на „Аз страдам“ звучи финалният стих „аз вечно диря“. Акцентът е насочен към тезата, че страданието не води до обезвереност, а, обратно — до непрекъснато търсене в живота. Този е смисълът и на преплитането на мотива „аз страдам“ (I строфа) с „аз търся“ (II строфа).

В III строфа отново на преден план е мотивът на страданието:

И страдам. Аз презрях
радостите на живота. Страдам
в доброто ясно — в тъмен грях
когато падам,
аз страдам.

Тук страданието се отличава с особена сила на внушението. В рамките на една строфа от пет стиха глаголет „страдам“ се повтаря три пъти. Лирическият герой